

CANKAR ÉLŐ SZELLEME

Ha a magyar fordításirodalomban Ivan Cankar neve elhangzik, mindjárt egy másik név is asszociálódik hozzá: a magyar fordító, Pável Ágoston neve, aki már a harmincas években a magyar polgári sznob világban beállt a bátor úttörők kisded csapatába és meghirdette, hogy a szomszédos szlovén nép irodalmával is meg kell ismerkednünk, s a maiak közül (akkor még Cankar is „mai” volt) elsősorban a szocialista Cankarral. Ma, amikor fejet és zászlót hajtok az első igazán modern és szocialista Ivan Cankar emléke előtt, hadd említsem meg Pávelt is, aki egy sivár és pusztá világban állt ki Magyarországon Ivan Cankar megismertetéséért. Már a harmincas években az akkor legtekintélyesebb magyar folyóirat, a Nyugat ad helyet fordításainak és megjelenik a *Hlapec Jernej in njegova pravica* (*Jernej szolgálékény és az ő igazsága*) és *Potepuh Marko in kralj Matijaz* (*Mihaszna Márkó és Mátyás király*), majd 1941-ben az Egyetemi Nyomda kiadásában A szegénysoron (*Na klanču*), egy szerb és egy horvát regény mellett. (Miloš Crnjanski *Seobe* című regénye *Örökös vándorlás* címen és Slavko Kolar elbeszélései Hadrovics László fordításában.)

Itt meg kell állnom egy percre, mert ekkor volt az első tragikus törése annak a munkának, amelyet a harmincas években a Láthatár című folyóiratban csaknem egy évtizedig folytattam Pável Ágostonnal párhuzamosan azért, hogy a délszláv népek irodalmát Magyarországon megismertessük. A folyóirat egyik értékes munkatársa volt Pável, s amidőn 1941-ben a közös munka eredményeként a szlovén, horvát és a szerb kötet megjelent, már ott volt felette a végzet: kitört a második világháború, és a márciusban megjelent három könyv alig egy hétig maradhatott a kirakatokban, a háború máris eltiporta a kezdeményezés és úttörés hosszú hangyamunkáját. A felszabadulás és a szocializmus nagy ígérete újabb fellendülést hozott a munkába, de Pável Ágoston úgyszólván alig kezdetett újból hozzá, a halál elragadta az élők sorából.

Aztán a második, ismert, súlyos törés szakította félbe vagy fél évtizedre a délszláv fordítók munkásságát, de mihelyt ismét alkalom adódott, 1956-ban újból megjelentek az első szlovén kötetek magyar fordításai, köztük ismét Pável Ágoston fordításában a már említett két regény. A *Klasszikus jugoszláv elbeszélések* kötetében Cankartól az *Egy csésze fekete* (*Skodelica kave*) jelent meg és az *Édesanyám szülőfaluja* (*Lepa naša domovina*).

Közben 1956-ban, vagyis csaknem teljes húsz esztendeje, volt egy fontos szellemi találkozásom Cankar világával, s ez a találkozás nem is volt olyan rövid: október végétől decemberig tartott. Alig tíz

kilométeryire érdeleti otthonomtól, Budapesten dörögtek az ágyúk, a vonatok hetekig nem jártak, a telefon nem működött, s ebben a különös „viharos” szélcsöndben (tudom, hogy ez ellentmondás) én Ivan Cankar három drámáját vettem elő és fordítottam magyarra: a *Kralj na Betajnovi* (*Betajnova királya*), a *Hlapci* (*Szolgák*) és *A nép javára* (*Za narodov blagor*) című műveket. S bizony itt is tapasztaltam, mennyire igaz, hogy *Habent sua fata libelli*, vagy ahogy másként Zrínyi Miklós mondotta: *Sors bona, nihil aliud*. Az egyes fordításoknak is megvan a maguk sorsa. Húsz év telt el, hogy ezeket a kéziratokat a fiókomban őrzöm — megint csak nem akadt rájuk kiadó. Abban reménykedtem, hogy ez a mostani centenárium napvilágra hozza és nyomdába segíti őket — de ez is hiú reménynek bizonyult. Színház sem akadt, amelyik előadja, viszont a Magyar Rádió megértett és mellém állt: május 16-án 19.10 órai kezdettel sugározta előadásomat Cankarról és részleteket mutatott be a *Szolgák* című drámából. Így a Cankar-centenárium mégsem múlt el nyomtalanul, eddigi sorsom és tapasztalataim pedig arra figyelmeztetnek, hogy ez a három dráma sem marad örökre az asztalfiókban, és nyomdafestéket lát még, mert mi, megszállt lelkek, műfordítók mindig bízva bízunk. Ma, amikor a fordításnak már elérkezett — végre — a konjunktúrája a szomszédos népek viszonylatában is, láthatjuk, hogy az úttörőket nem egyszer félretelva igyekeznek a konjunktúra klikkbe tömörült haszonélvezői kíméletlenül learatni azt, amit mások vetettek. A szlovén szocialista irodalom nagy úttörőjének centenáriumán Ivan Cankar élő szellemének hődolva hadd tegyek magyar fordítói nevében fogadalmat: nem nyugszunk addig, amíg Cankar a magyar irodalomban meg nem kapja az őt megillető helyet.

